

BİR GÜN DÜŞÜ

Serdar Rifat (Kırkoğlu) 8 Ocak 1956'da İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde lisans, aynı üniversitenin Felsefe Bölümü'nde yüksek lisans çalışması yaptı. Edebiyat yaşamına J-P. Sartre, M. Blanchot, E. Mounier, Guy de Maupassant, I. Murdoch, J. Fowles, M. Kundera, J. Barnes vb. yazarlardan çeviriler yaparak adım attı. Sartre'dan yaptığı *Yöntem Araştırmaları* çevirisiyle 1981 yılında Yazko Çeviri Ödülü'ne layık görüldü. 1993'te ilk romanı *Parodi Yaşamlar* yayımlandı ve söz konusu roman 1994'te Yunus Nadi Roman Ödülü'ne layık görüldü. 2003'te ilk öykü kitabı *O Saatte, O Yerde* ve 2004'te ikinci romanı *Dil Kayması* gün ışığına çıktı. "O Saatte, O Yerde" adlı öyküsü Almancaya çevrilerek *Türkische Erzählungen des 20. Jahrhunderts* adlı derlemede yer aldı. 2005'te yayımlanan *Sürek Avı* adlı romanını, 2007'de *Ara Adamları* adlı ikinci öykü kitabı izledi. 2008'de yayımlanan *Kitapların Şenlik Ateşi* ile 2009 Memet Fuat Deneme Ödülü'ne layık görüldü. 2012'de *Dalgalar* adlı romanı yayımlandı. 2024'te, G. Flaubert'in *Bilirbilmezler* adlı romanının iki kahramanı "Bouvard ile Pécuchet"den yola çıkarak kaleme aldığı *Bir Gün Düşü* adlı novellası okurlarla buluştu.

Serdar Rifat'ın
YKY'deki kitapları

Parodi Yaşamlar (1993)
Kitapların Şenlik Ateşi (2008)
Bir Gün Düşü (2024)

SERDAR RİFAT

Bir Gün Düşü

Anlatı

YAPI KREDİ YAYINLARI

Bir Gün Dş

Akşamüstü iş dönüşü, Tepebaşı'ndaki çayevine varmış olan Mehmet Şadi Tati, boş olduğunu görünce hemen köşedeki salkımsöğüdün altındaki masaya oturdu. Sevinmişti. Bu sıcak yaz gününde hiç rüzgâr olmasa bile ikide bir sağa sola bel veren iğreti şemsiyelerin altında oturmak çekilir şey değildi. Nitekim, buraya geçen haftaki gelişinde, galiba başına biraz güneş geçmiş, gün boyu şakaklarının fena halde zonkladığını hissetmişti. Bundan böyle şemsiyelere güvenip de güneşin altında fazla kalmayacaktı.

Çay söylemek için uzaktaki garsona el etti ama kendisini fark ettiğinden pek emin değildi.

Çayevinde oturan birkaç kişi daha vardı. Keten helvası yiyen altı yedi yaşlarındaki çocuğuyla sarışın toplu bir kadın, çalışma hayatının dışında olduğu düşünülebilecek yaşlıca bir çift, masanın üzerindeki dizüstü bilgisayarının ekranına bakan sakallı bir genç...

Uzaktaki garsona ikinci kez işaret etti, ama delikanlı yine hiç oralı olmadı. Buraya neredeyse iki aydır her hafta geldiği halde alışkanlığını demek daha öğrenememişti! Çay içme gereksiniminin ivediliğini aklına getirince, zaten sınırda olan sinirlenme eşiği sanki bir tık daha yukarı attı ve homurdanmaya başladı. Ona göre garson dediğin kafasının arkasında da gözü olan biri olmalıydı. Kendisi garson olsa bütün çayevini bir radar gibi tarar, hizmette kusur etmemeye çaba harcardı. Sinirini ironiyle yatıştırmaya çalışırcasına: "Biz bu millete garsonluk etmeyi bir türlü öğretemedik, birader!" dedi içi sıra. Bu sözün, ünlü bir sözü çağrıştırdığını düşünüyordu.

Çayını arzu ettiği gibi önünde göremeyince, hemen yanındaki iskemenin üzerine bıraktığı çantasına uzanıp kilidini tak diye açtı: içinden, önce Kemalettin Tuğcu'nun *Çocuk Kalbi* adlı hikâye kitabını ve hemen ardından da, yıpranmış gri ciltli *Petit Littré*'yi, Pars Tuğlacı'nın *Türkçe-Fransızca Sözlük*'ünü ve de kareli defterini art arda çıkardı. Koca sözlükleri her eline alışında, sanki bileği biraz ağrır gibi oluyordu. Bu kadar hamallığa belki de hiç gerek yoktu, buraya ince, kullanışlı sözlükler getirmeliydi. Dahası, biraz paraya

kıyıp yanında sürekli gâvur ölüsü gibi taşıyıp durduğu XIX. yüzyıl Fransızca sözlüğünü de artık ıskartaya çıkarmalıydı. Yıllar önce Beyazıt'taki Sahaflar Çarşısı'ndan yok pahasına aldığı *Petit Littré*'ye gerekirse evde de bakabilirdi. Evet, evet, bundan böyle düşündüğü gibi yapacaktı. Safraları atıp toptan hafifleyecekti... Derken, ucu 0.7 mm'lik tükenmez kalemını de çıkarıp bir ayağı topal masanın üzerine koydu. Çayı gelir gelmez çalışmaya koyulacaktı.

Deliler Boşandı'yı 4. sayfasında yarıda bırakmış olmasa, herhalde büyük bir delilik etmiş olurdu. Evet, çok akıllı davranmıştı, insanın kendini fazla zorlaması anlamsızdı. Ne de olsa bu işin tümüyle acemisi sayılırdı; doğrudan anadile çeviri yapmaya hiç mi hiç benzemiyordu. Türkçenin ünlü yergi ustasının deyimlerinin çoğunun karşılığını Fransızcada bir türlü bulamamış, ortaya garip garip, anlaşılmasız ifadeler çıkmıştı. Ama en önemlisi, Aziz Nesin'in bol devrik cümleli üslubunu bir türlü oturtamamıştı. Galiba böyle bir üslup Fransızcaya pek uymuyordu. Ya da, en azından, kendisi beceremiyordu. Şurası apaçıktı: Tuğcu'nun çocuk kitabında daha sığ sularda yüzmeye karar vermekle kesinlikle sağduyulu davranmıştı. Ne de olsa, bir çocuk kitabı çevirmek görece olarak basit bir işti, bunun altından eninde sonunda kalkabileceğini tasavvur edebiliyordu... Bir an aklına, Fransızcada “diz kapak adalarında yüzmek” deyiminin nasıl söylenebileceği takıldı. Acaba bu deymi bulabilir miyim diye Tuğlacı'nın sözlüğünü henüz açmıştı ki, masasının üzerine bir çay bardağının usulca bırakılmış olduğunu fark etti.

Kafasını sözlükten kaldırıncı, ancak on yedi on sekiz yaşlarında gösteren sarışın genç çocuğun ona mahcubiyetle gülümsediğini gördü.

“Demini alsın diye hemen getirmedi abi” dedi, gecikmesinin özrünü açıklarcasına. Tati, önünde, sevimli bir çekingenlikle duran delikanlıya şöyle bir baktı ve onun ince düşünce içeren bu açıklamasının bütün sinirini anında alıp götürmüş olduğunu duyumsadı.

“Sağ ol, sağ ol... Demli gelmesi iyi olmuş.”

Yine de, sevgili milletimizin garsonluk konusundaki tescilli ham halatlığı görüşünden zerre kadar vazgeçmiş değildi. Hiç sormadan pis el bezleriyle masa temizliğine girişmeler, masanın yanında dikilip müşterileri süzmeler, sonra siparişleri hep geciktirerek ya da eksik getirmeler... Bütün bunların hepsine gıcık oluyordu. Hem, az önce aklına gelen benzetme de galiba pek doğru değildi, kötü bir

yan anlamı da olan uşaklık etmek başka şeydi adabıyla garsonluk etmek başka...

Çayından bir yudum aldı ve sonra kareli defterini açtı. Yöntemli bir şekilde hep, kareli defterinin önünde *Littre*'yi soluna Tuğlacı'yı sağına koyuyor ve haltercilerin nefes açmak için amonyak koklaması gibi, kalemini eline almadan önce mutlaka sol avcunun içine hohluyordu. Yine öyle yaptı. Başvurduğu firmalara önceden telefon etmeme uğuru dışında öyle uğur gibi şeylere inanmazdı ama bunu yapmayı son zamanlarda nedense bir tik haline getirmişti.

On beş yirmi dakika boyunca yoğun bir dikkatle çalıştı, bu arada çayını son damlasına kadar içti, çevirdiği paragrafın son satırına gelmişti ki gözü, bir zamanlar kitap fuarına mekân olmuş, ama galiba şimdi TRT binalarından biri olarak kullanılan yere doğru kaydı. Bulunduğu uzak noktadan açık seçik olarak görememişti ama, döner kapıdan içeri göz açıp kapayıncaya dek son derece tuhaf giysili iki kişinin girdiğini fark etmişti. Üzerlerinde fôtr şapkalar, dizlerine kadar uzun palto şeklinde kalın giysiler olan iki kişi... Hem de köpeklerin dilinin bile sarktığı bu eyyâm-ı bâhur sıcağında, dedi kendi kendine şaşkınlıkla. Acaba TRT kostümlü bir tarihi film çekimi falan mı yapıyordu? Ama eğer böyle bir şey söz konusuysa, adamlar bu kıyafette hem de bu sıcakta bir de sokakta mı dolaşıyorlardı!? Kaldığı satıra, kafası bayağı karışmış olarak döndü.

Bir süre sonra, artık yapmaya çalıştığı çeviriden iyiden iyiye kopmuş, TRT binasının bulunduğu binada geçmişte yapılan kitap fuarları gelmişti aklına. Hınca hınç insan dolu, gittiği her seferinde kapısından çok sayıda indirimli kitapla çıktığı günleri birbirine karışmış olarak anımsadı. Bu anılarda olaylar hep tek bir yıla aitmiş gibi görünüyordu, oysa öyle olmadığını pekâlâ biliyordu. Belki de bir on yıl mucizevi bir şekilde bir iki yılın içine sığmıştı. Geçmiş gözüne kompakt bir bütün halinde gözüküyordu. Acaba kırkını çoktan deviren herkes için de öyle mi görünürdü! Yoksa, özellikle, kendi durumunda olduğu gibi kadınsızlık mı böyle görünmesine yol açıyordu? Keyfi yerindeyken, birden canı sıkılır gibi oldu, nereden de çıkmıştı bu kitap fuarı şimdi!... Üstelik, bütün bunlar bir yana, fuarda gerçekleştirilen imza günleri ona hep anlamsız gelmişti, bu yüzden de sevdiği yazarlara bile kitaplarını imzalatmaya kalkışmamıştı. Açıkçası, bu imza günlerinin kitapların büyüsunü

kaybettirdiğini düşünüyordu. Yazar, birtakım klişe laflarla kitabını size imzaladığı an, kitabı sözde özelleştirmek yerine daha da anonim kılıyor, sizde oluşturmuş olabileceği özel yaşantıyı bir kalemde siliyordu galiba. En azından, kendisi hep öyle hissetmişti. Bunu yapacağına, beğendiği bir kitabın yazarından ona yazdığı mektubuna bir karşılık almayı katbekat yeğlerdi, ama ne yazık ki şimdiye dek böyle bir şey hiç olmamıştı.

Yeniden çevirisine dönmeye çabaladı. Ama karışık anılar öylesine art arda sökün etmeye başlamıştı ki, bir süre sonra, kareli sayfa üzerindeki okunaklı el yazısı iç dinamizmini yitirerek yalpalar halde alt satırlara geçer oldu, zihniyse iki dil arasında anlam kurma bağıni iyice gevşetti. Şu an, hikâyedeki çocuğun duyarlı kalbinin kendi beynini fazlasıyla yordüğünü düşünüyordu. Kalemi elinden bırakarak elinde boş tepsiyle yanı başında dolaşan delikanlıya bir bardak daha çay getirmesini söyledi.

İşi gereği cebelleştiği rakamların yanına sözcükleri katması aslında fena olmamıştı, ama bu amatör girişimini fazla zorlamamak gerekiyordu. Hiç iddiası olmayan, bir çeşit hobiydi bu, sonuçta ekmeğini bundan kazanmıyordu. Dahası kimse onu bu yüzden ne eleştirebilir ne de kınayabilirdi. Yaptıklarını kimselere göstermek de söz konusu değildi. Öyle ya, önemli olan kendi keyfiydi.

Bu kez çayı gecikmeden gelince, genç çocuğa özellikle teşekkür etti. Hatta bir an içinden nereli olduğunu sormak geçti. Ama çocuk ansızın arkasına dönüp gidince, sormadı.

Bir süredir, çayevinin bulunduğu yüksekçe konumdan önünde salt bir bina denizi halinde uzanan iç kapayıcı manzarayı seyre dalmıştı. Her şey beton ve gürültüydü sanki. İstanbul'un en güzel manzaraya sahip olabilecek bir tepesi bu idealin kat kat altında kalıyordu. Aşağıdaki anacaddeden gelen trafik uğultusu tekdüze görünümü daha da belirginleştiriyordu. Neredeyse hiç yeşillik olmadan sürüp giden çanak antenli apartman çatılarını, biraz ilerilerde göze çarpan tek tük servilerle mezarlıkları, uzaklarda boz bulanık bir yılan gibi uzanan Haliç'i bir çeşit yerinme duygusuyla seyrediyordu. Bulunduğu noktadan fazla değil bir yüzyıl önce bakıp çevresinde yeşillikler ve duru mavilikler görmüş olmayı ne kadar çok isterdi! Aslında, yakın zamanların şu ünlü Bomonti bira bahçelerinin tepelerinden doğayla daha iç içe bir görünümü seyrederek bol köpüklü bir çekme bira yuvarlamaya bile fitti.

Zihni, manzaradan uzaklaşp bu kez de yeni işyerinin patronu Nazif Bey üzerinde oyalandı. Onu bu kadar çabuk işe alabileceğini hiç mi hiç hayal edemezdi ama almıştı işte. Adam ne önceki işlerini fazla sorgulamış ne de alacağı maaş konusunda eli sıkı davranmıştı. Açıkçası, bir rüyada gibiydi; hem cebi kısa zamanda para görmüş hem de kendini hiçbir şekilde zor olmayan çalışma koşulları içinde bulmuştu. Küçük de olsa ayrı bir odası bile vardı. Tabii, işin özüne ilişkin ayrıntıları o kadar çok kafasına takmıyordu. Ayrıntılar sadece ayrıntı olarak bir tek kendi zihninde kalıyordu. Durumu babası bilmesin yeterdi ama kendisi doğrudan söylemese nereden bilecekti ki! Kaygılanması anlamsızdı. Üstelik, promosyon olarak aldığı şeyler işin cabasıydı.

Sonunda yeniden çeviriye döndü ama zihni hâlâ araya bambaşka görüntüler sokma eğilimindeydi. Küçüklüğünde okuduğu kimi masallar aklına gelmiş, bunlar gelince de *Kırmızı Şapkalı Kız*'ın erotik bir filme dönüştürülmüş bir komedi versiyonunu anımsamıştı. Böyle bir şeyi herhalde televizyonda görmüş olamazdı, çünkü hatırında bayağı cüretkâr sahneler içerdiği de kalmıştı. *Kırmızı Şapkalı Kız* acaba gerçekten de çocuklukta okunacak bir masal mıydı? Kurt kılığına girmiş o siyah pelerinli adam yeniden gözlerinin önüne gelir gibi oldu. Aslında bir cinsî sapık olup da...

“Bak hele!... Sevgili *Littre*'mizin sözlüğünden yararlanan bir bey” diye Fransızca bir ifade işitti Tati birden arkasında.

Şaşkınlıkla başını şöyle bir çevirince, bir süre önce döner kapıdan TRT binasına girerlerken fark ettiği o iki tuhaf giysili kişiyi karşısında görüverdi. Kulağına çalınan ifade aksansız, kusursuz bir Fransızcayla dile getirilmişti. Onların yabancı birer aktör olduklarını aklından geçirdi.

Yabancı olduğunu düşündüğü adamlar Tati'yle ancak şöyle bir göz göze geldikten sonra yürüyüp biraz ilerde, soldaki şemsiyelerden birinin altında bulunan masaya oturmuşlardı. İlginç olan, son derece doğal bir kayıtsızlık içinde hareket ediyor görünmeleriydi. Masaya oturmadan önce, ellerindeki koyu kahve renkli el çantalarını boş sandalyelerin üzerine bırakmışlar ve sonra da neredeyse aynı teatral edayla, profilleri Tati'ye dönük olarak sandalyelerinin üzerine çökmüşlerdi.

Tati onları pürdikkat süzmeye başladı. Şapkalarını bile başlarından çıkarmaya gerek duymamışlardı. Yoksa, bir sahne, doğrudan, şu anda buldukları çayevinde mi çekilecekti? Ama yine de, bu sıcakta ve oynayacakları sahne başlamazdan önce herhalde şapkaları başlarında oturmaları gerekmiyordu! Gerçekten bir tuhafılık vardı.

Elinde dolu tepsi çay servisi yapmakta olan garson delikanlı masalarının yanından geçerken yabancıların oturduğu masaya doğru hiç bakmadı ve doğruca küçük çocuklu sarışın hanımın bulunduğu tarafa yöneldi. Belki de çekim ekipleri çok geçmeden çayevini boşaltacaklardı, şimdilik sadece birtakım ön hazırlıklar yapılıyor, senaryo gereği onların masasında çay bardağı bulunması öngörülmüyordu.

Bir süre sonra, yabancıların kendi masasına doğru ısrarlı bakışlar attıklarını fark edince onlarla iletişim kurma arzusuna kapıldı. Sanki onların da kendisiyle konuşmak istiyor gibi bir halleri vardı. Evet, niye olmasındı, kendi dillerini bilen biriyle temas kurmak son derece doğal bir davranış sayılırdı. Bu düşünce harekete geçme konusunda Tati'ye cesaret verdi. Az önce gördükleri *Littre*'yi

bahane ederek pekâlâ yanlarına gidebilir ve onları kendi masasına davet edebilirdi.

Ve birdenbire, beklediği fırsat kendiliğinden ortaya çıkıverdi: İkisinden melon şapkalı olanı sandalyesinden hafifçe doğrularak, masamıza buyurur musunuz anlamında ona bir el işareti yapmıştı.

Tati, davetin üzerine atılmaya çoktan hazır olduğundan kareli defterini ve sözlüklerini çarçabuk toplayıp çantasına koydu ve onların oturdukları masaya doğru yürüdü.

“İyi günler baylar! Oturabilir miyim acaba?”

Yabancılar sandalyelerinden hafifçe doğruldular. Hiç konuşmadan, yüzlerinde ikircikli ifadelerle ona gülümsüyorlardı.

“Elbette, elbette... Buyurun, Mösyo.”

Yine uzun boylu olanı, aynı zamanda daha güler yüzlü gözükeni, yani Bouvard konuşmuştu.

Tati her ikisiyle de el sıkıştı ve oturmak için boş sandalyeyi çekmek isteyince, siperlikli bir kasket takmış olanı, yani Pécuchet, üzerindeki çantasını oradan hemen aldı ve ona yer açtı. Tati kendi çantasını masanın ayağının dibine koydu.

“Şey... Demin *Petit Littré*'yi kullandığımızı fark edince tabiatıyla bir çevirmen olduğunuz hükmüne vardık. Yanılıyor muyuz?” diye sordu Pécuchet.

Tati gülümsemekle yetindi; onlara çevirmen olmadığını söyleyememişti. Derken ağzından, biraz ölgün bir sesle:

“Şey... Amatörce çeviriler yapmaya çalışıyorum sadece” sözü çıktı.

“A demek öyle!” diye bir ağızdan yanıt verdiler. Yanıtları, bir tiyatro repliği tonunda söylenmişti neredeyse.

Tati yüzünde aynı gülümseme, araştırmacı bakışlarla onları incelemekten kendini alamıyordu. Evet, tuhaf ve zamansız kıyafetleriyle gerçekdışı bir yanları vardı. Sonunda, merakını daha fazla yenemediğinden zihnini işgal eden düşünceyi dışa vurdu.

“Aktör müsünüz?”

“Yoo değiliz! Aktör değiliz!” diye yanıt verdi kısa boylu aynı zamanda daha ciddi görünümlü olanı:

“Ansiklopediciyiz... Sözlükler, almanaklar, yıllıklar kaleme alıyoruz... Her çeşit kitap yazıyoruz” diyerek onu tamamladı Bouvard.

“Evet, evet, her çeşit kitap,” diye yineledi Pécuchet, dostunu ateşli bir çabayla onaylayarak, “hem araştırmacıyız hem de bilim sevdalısıyız.”

Tati özellikle “bilim sevdalısı” lafına takılmıştı. Ama bunun ne olduğunu soracak değildi.

“Ben de İstanbul’da çevrilen tarihi bir filmde rol aldığınızı düşünmüştüm. Demek gerçekte aktör değilsiniz?”

“Değiliz! Hiç değiliz!... Gerçi dostum Bouvard’ın gençliğinde bir tiyatro hevesi olmuştu, ama bizler aktör değiliz!” diye yanıtladı Pécuchet, daha da kararlı bir tonda.

Aktör değilseler peki neydiler? Tati, haklı olarak, alttan alta işletildiği duygusuna kapılmıştı, ama böyle olması için de görünürde hiçbir sebep yoktu. İki yabancıнын bunu yapmakta ne gibi bir amaçları olabilirdi ki!? İşin açıkçası, öyle pek deliye de benzemiyorlardı.

Bir an aklına, çayevindeki öteki müşterilerin onları nasıl bir gözle gördükleri fikri geldi ve çevresine şöyle bir bakındı. Doğrusunu söylemek gerekirse, aralarından hiçbirinin de bakışlarını onlara doğru yönelttikleri falan yoktu. Herkes kendi dünyasındaydı. Derken, garsonu çağırırımı gibi yaparak, çay ocağının bulunduğu tarafa doğru bir bakış attı, ne var ki, yabancıların varlığında o tarafta da olağanüstü bir şey bulan biri varmış gibi gözüküyordu. Besbelli ki müşteriler yabancıların varlığını da, tuhaf giysilerini de hiç umursamıyorlardı.

Bouvard’ın başında hâlâ melon şapka, Pécuchet’nin başındaysa sivri siperlikli kasket vardı. Tati, edep kurallarını biraz çiğneme pahasına gözlerini onlara böyle dikmişken, her nasılsa, her ikisi de aynı anda şapkalarını çıkardılar ve iç kısımları açıkça gözükcek şekilde masanın üzerine koydular. Melon şapkanın içinde: *Bouvard*... Kasketin içindeyse: *Pécuchet* yazılıydı... Derken Tati’nin bakışları giysilerine kaydı: Kahve renkli ve düğmeli redingotlar ve sarı renkli yelekler giymişler, siyah kravatlar takmışlardı.

Peki, tiyatrocü değilseniz bu havada bu kıyafetler neyin nesi oluyor, diye sormak yerine, sonunda:

“Parisli misiniz?” diye sordu. Tam da bir dostluk kurmaya çalışırken onlara karşı hiçbir şekilde nezaketsizlik etmek istemiyordu.

“A tabii, tabii, her ikimiz de Parisliyiz!” diye yanıt verdi Bouvard, “Ben Bastille’den, dostum Pécuchet ise Jardin des Plantes’dan.”

“Peki, ilk kez mi İstanbul’da bulunuyorsunuz?”

“A evet, ilk defa,” diye yanıtladı Pécuchet, “Mösyö Gautier’nin *1852’de Konstantinopl* adlı seyahat kitabından çok etkilendiğimizden tarihi şehrinizi vakit kaybetmeden ziyaret etmeye karar verdik.”